

Rune Fardal, psykologi student

Personlighetsforstyrrelser med hovedvekt på narsissistisk problematikk i relasjon til barn
<http://www.sakkyndig.com> mail: rune@fardal.no

Skam

10 August, 2012, Oppdatert 28.08.2012

Utskrift : <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artikler/skam.pdf>

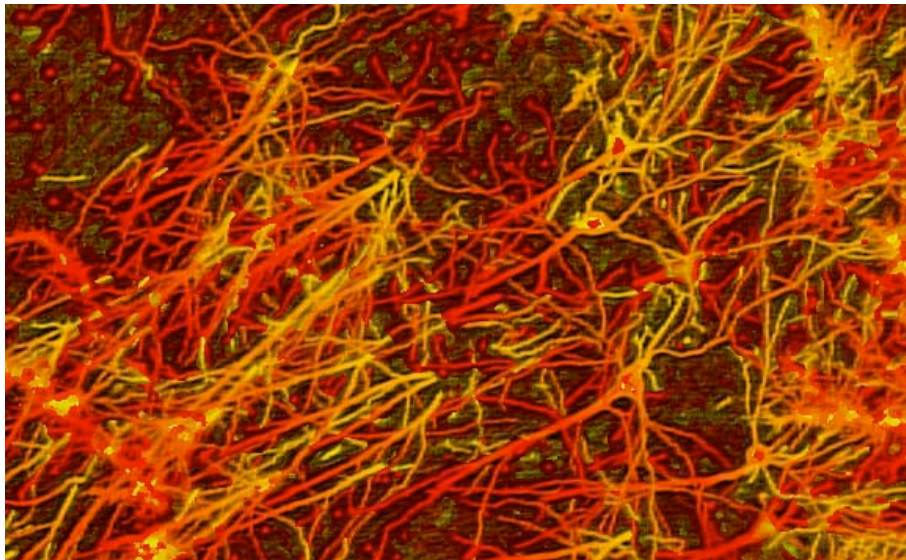
Skam er den *affektive* og *emosjonelle* respons til persepsjonen av utilstrekkelighet, frembrakt av påvirkninger mot nervestrukturer, som inneholder vår *opfatning* av hvem vi er, vårt *Selv*.

Affektiv respons er den ubevist styrte fysiologiske respons, som rødming, svette, hjertebank og lignende. Det autonome (ubevist styrte) nervesystem ligger bak. Dette system kontrollerer kroppens indre organer. Dette til forskjell fra *emosjonell respons*, som er den kognitive bevisste opplevelse av hvordan vi føler oss. Begge disse påvirker hverandre.

Med andre ord, skam er et forsvar mot følelsen av å ikke strekke til, komme til kort, underlegenhet, følelsen av å ha brutt kulturelle koder. Og følelsen av å ikke strekke til er forandring i de nervestrukturer som gir oss følelsen av velbehag i en gitt situasjon. I moderate mengder er dette til hjelp for å forholde seg til omgivelsenes kulturelle koder. Skam hjelper oss i møte med omgivelsene. Problem oppstår når denne følelsen blir for dominerende som hos narsissister eller fraværende som hos psykopater.

Disse nevrale strukturer er antagelig medfødt, men utvikler sin kvalitet og tilknytning til andre nerveceller gjennom sosiale samspill med nære omsorgspersoner. Kvaliteten på disse strukturer er derfor avhengig av kvaliteten på omsorgspersonens evne til å speile barnets behov. Barn som opplever å få bekreftelse på seg selv, som opplever å mestre, får aktivert og utviklet de nødvendige nervestrukturer på en for barnet aldersadekvat måte.

Forstyrrelser i intensitet/frekvens av disse nervestrukturers fyrings takt gir den affektive opplevelsen av **skam**. Måten vi blir bevisste på disse affektive opplevelser er gjennom opplevelsen av fysiologiske og fysiske (ansikt) responser.

Skam oppstår ved avvik fra en indre **Selv-standard**, et "ideal selv", i relasjon til andre, både ved deres faktiske og/eller innbilte tilstedeværelse (ytre og indre objektreelasjoner). I patologisk form (narsissister) fremstår *Selv*-standardens nevrologiske struktur unormalt sårbart eller unormalt dårlig utviklet. Et unormalt sårbart/dårlig utviklet *Selv* vil gjennom psykologiske forsvarsmekanismer bli forsøkt fremstilt som unormalt velfungerende gjennom bla. reaksjonsdannelse. Dette er det **falske selvet!** Masken utad fremviser det motsatte av innholdet innad.

Forskning viser at empati og skam er negativt relatert. Høy skamfølelse tilsier lav empati. Skam er opplevelse av egen utilstrekkelighet og når denne er høy er altså evnen til innlevelse i andre lav. Derav kommer uttrykket om at hvis man ikke elsker seg selv, så kan man ikke elske andre. De som har opplever skamfølelse vet at under slike affektive tilstander er fokuset utelukkende på egen skam. Man har ikke kapasitet til å tenke på andre. Skam og de affektive og emosjonelle følelser det frembringer er noe av det mest såre et menneske kan oppleve. Tilstanden blokkerer alle andre emosjoner og kognisjoner. Skam lammer eller går over i en av sine mange forsvarstilstander (aggresjon, depresjon, grandiositet, arroganse, med mer)

Narsissistens grunnproblem er skammen. Deres lave terskel/store tilbøyelighet, for skam, er dermed også et uttrykk for liten evne til empati. Deres psykiske forsvar går med til å holde skammen i sjakk. Til det kreves all psykisk energi. Det gjør de gjennom bla. reaksjonsdannelse, de fremstår motsatt av hva de faktisk er. De projiserer egne skamfulle trekk over på andre og dels gjennom projektiv identifikasjon får den andre til å fremstå slik de selv egentlig er. Deres selv og realitetsoppfatning er preget av splitting, svart/hvit tenkning, enten eller. De klarer ikke holde to motstridende affektive tilstander samtidig. De klarer ikke se at noen kan være gode på et område og mindre gode på et annet. Virkeligheten fremstår som global, enten/eller. De er tvunget til å splitte vekk det som oppleves traumatisk, de splitter det "onde" fra det "gode". De makter ikke forholde seg til det "onde", det som gjør psykisk vondt. Verden blir svart/hvit uten den normales nyanser. Enden blir andre demonisert eller så blir de idealisert. Normales nyanser forkastes.

Skammen som plantes i barnet er den voksnes kontrollredskap, slik at barnet ikke

løsrives og blir selvstendig. De mangler sin autonomitet og frykter at barnet skal få sin. Et selvstendig barn er en trussel mot narsissistens behov. Barnet blir narsissistens forlengelse, objektet narsissisten investerer seg selv i (covert narsissist). Et brudd blir umulig for narsissisten fordi de da mister en del av seg selv, og umulig for barnet fordi trusselen rundt skammen blir utholdelig. For barnet er det også snakk om trussel mot tilknytningen.

- Mamma er den eneste som kan gjøre meg emosjonelt ustabil

A.B. Breivik beskrev sin mor som sin **akilleshel**, hans mor nektet all avsløring av hva hun faktisk gjorde med ABB. Fra sakkyndige rapporter vet vi at han ble anbefalt fjernet fra moren. Dette er kjernen i den narsissistiske personlighetsforstyrrelse. Slike foreldre binder barnet til seg slik at barnet ikke *kan* løsrive seg. Å avsløre mors adferd, gir automatisk skamfølelse, og dermed blokkeres slik informasjon. Skammen kommer som en følge av at slike barn er lært opp til å tro at de bærer sine foreldre på sine skuldre, de vil ikke svikte. Der kommer skammen inn. De er lært opp i en avhengighet til den syke voksne, en avhengighet som skaper følelsen av å svikte når de ikke innfrir den voksnes forventninger. Det vonde Den splittes fra bevisstheten hos slike barn. De klarer ikke snakke om det som er vanskelig for dem, de blir alene med sin påførte skam.

Breivik klarte ikke forholde seg til sin mors svikt, og fortrenget den. Utad var alt fint i barndommens hans, påstår han. Da blir jo det avslørende *hvorfor* han ikke klarte snakke om det når "alt var så greit"? Og nettopp dette paradokset, der slike barn fremstiller sin tilværelse som helt greit, mens de har fullstendig blokkering for å snakke om denne "veldig greie tilværelse"! Dette er splitting i praksis. De vonde deler blir splittet fra og fortrenget, de gode blir igjen i bevisstheten. Dermed kunne han beskrive sin barndom som helt greit, mens den ut i fra alle objektive kriterier besto av grov omsorgssvikt. Faren prøvde ta over men ble satt på sidelinjen.

Narsissistiske omsorgspersoners identitet er knyttet til det barnet får til, til barnets mestring! De speiler seg i barnets mestring. Konsekvensen er at slike barn ikke har noe liv for seg selv. Slike barns tanker og adferd er tilegnet narsissistens perfektjon! Slike barns selvfølelse blir ødelagt. På spørsmål vil slike barn si de har det bra, helt til de spørres om det som er vanskelig, da låser det seg, da bryter de sammen.

Hvordan slår så dette ut i praksis? Jo et barn kan f.eks. tvinges til en utdanning de egentlig ikke vil, men som den voksne narsissist vil.

Eks. NN følte seg tvunget av sin mor til å bli sykepleier, selv om hun SELV ønsket å jobbe i bank. Ferdig utdannet klarte hun ikke fungere som sykepleier (leve opp til morens forventninger) og endte som trygdet grunnet "depressive" lidelser. Som barn hadde hun utviklet dårlig selvfølelse.

*NN fikk barn og videreførte de samme narsissistiske behov til dem. Det var NN sin vilje ellers ble barna utsatt for NNs trusler om selvmord og tap (skulle flytte langt vekk)! Etter skilsmissen, var det NNs egne barn som måtte tilfredsstille NN sine narsissistiske behov slik NN hadde måtte tilfredsstille sin mors behov. NNs barn er i dag ødelagt for livet, ved at det kroniske stress det er påført av NN har fått dets immunsystem til å bryte sammen, slik at det utviklet **DIABATES 1**! Barnas far prøvde få omsorgen, men ble slik Christoffers far ble og slik Breiviks far ble, hindret av systemet.*

Barnevern, sakkyndige og domstoler mangler kunnskap om slike "perfekte" omsorgspersoner og hjelper NN i å ødelegge barna stedet for å hjelpe barna vekk fra NN.

Derfor gir barn som lever med narsissister inntrykk av at alt er greit når de blir spurt, mens det ofte finnes objektiv informasjon som tilsier vold og overgrep! Ofte beskriver psykologer at "det låser seg fullstendig" når de i samtaler kommer inn på det som ikke er så greit. Fagfolkene beskriver gjennom dette symptomene på den alvorlige skammen, men de forstår egentlig ikke hva de selv har beskrevet. Dette er kunnskap barnevern, sakkyndige og domstoler ofte mangler og ikke forstår konsekvensen av.

"En viss grad av positiv speiling fra andre mennesker i form av ros og anerkjennelse (narsissistisk speiling) er nødvendig under barndom og oppvekst for at et menneske skal utvikle en rimelig grad av trygghet og selvfølelse." http://snl.no/sml_artikkel/narsissisme

Når det blir barnet som må gi denne ros og speiling til den voksne, går det galt med barnets utvikling av tilknytning, trygghet og selvfølelse. Barnet får ikke dekket sine behov, kommer i en underskuddsposisjon, les: **avhengighet**, til den voksne og ender opp som den voksnes emosjonelle reservoar (narsissistiske supply). Denne avhengigheten ligner i prinsippet mye på den avhengighet vi ser ved alkohol og narkotiske stoffer. Barnet føler et sug mot den voksnes bekreftelse. Affekten er så sterk at den styrer barnets adferd. Dette bruker så den voksne til å kontrollere barnet.

Barn som prøver bryte ut av dette emosjonelle grep, blir straffet både fysisk (vold) og psykisk (emosjonelle trusler). "Hvis du ikke gjør som jeg sier tar jeg livet mitt" er typiske trusler et barn ikke har noe å stille opp mot. Ofte er den andre og friske forelder holdt på avstand ved hjelp av nettopp de som skulle beskytte barnet, som barnevern og sakkyndige og dommere!

Slike barn vil få alvorlige usynlige skader som depresjon, angst, og personlighetsforstyrrelse. Disse blir usynlige for omgivelsene fordi den **skammen** barnet er innprentet med fra den syke forelder, fører til at de barnet prøver dekke over deres ødelagte selvbylde. Skammen har sitt utspring i den voksnes fremstilling av seg selv som et offer.

Barnet manipuleres til å tro at det hjelper den voksne mot en ytrefiende (ofte den normale forelder). Dessverre viser det seg ofte at denne "ytrefiende" oftest er den syke forelders projiserte bilde av seg selv! Demoniseringen av den normale forelder er ofte et uttrykk for egne indre demoner (projisert ut). Gjennom proaktiv identifikasjon fremstår den normale som **tilsynelatende** den dårligste omsorgsperson.

Slike barn gjør alt for å fremstå perfekte og vil om man spør dem svare at "*de har det bra*", Stockholmsyndromet i praksis. Barnet beskytter overgriperen. De kan også få synlige skader som sammenbrudd i immunsystemet (**diabetes1**) grunnet det kroniske stresset de lever under. Kronisk høye verdier av stresshormoner bryter som kjent ned betacellenes mulighet til å produsere insulin. De kan få skader i hippocampus (reduksjon) som medfører konsentrasjonsvansker, vansker med logisk tenkning, vansker rundt hukommelsesoperasjoner, noe som kommer til syne f.eks. som problemer med matematiske fag. I ytterste konsekvens tar skaden form av narsissistisk adferd.

Forsøk på å hjelpe slike barn, prøve snakke om de vansker de har, fører til umiddelbart forsvar av den syke forelder. Barnet frykter at de skremmer barnet derfra er utsatt for blir virkelighet (selvmords trusler, utestengelse, tap osv.) Utsagn som at de ikke "**orke snakke om det**" er klare signaler på at noe i barnets hverdag er fryktelig galt. Psykologer kan skrive i sine rapporter at "**det låser seg**", når de vil snakke med barnet om det som er vanskelig. Allikevel gjør de ikke noe for å hjelpe barnet. Psykologer, barnevern og dommere forstår ganske enkelt ikke narsissistisk dynamikk! Det er åpenbart at slike barn ikke er trygge barn, det er åpenbart at dette ikke er barn som har en god tilknytning til sin omsorgsperson. Dette er barn i alvorlig krise. Jeg husker enda psykologen som i Gulatingslagmannsrett i klare ordelag fortalte at "*dette var barn i alvorlig krise*" hos sin mor. Hvor på lagmannsretten utelot hele psykologens beskrivelse til fordel for en ufaglært miljøarbeider fra barnevernet! Et barn som vil skjule sin hverdag med slike syke voksne (som for øvrig ser perfekte ut) lever under ekstremt skadelige forhold.

"Forøkt grad av narsissisme øker risikoen for utvikling av depressive symptomer hvis personen opplever krenkelser og (følelsmessige) tap. Ved alvorlige former for narsissisme vil personen heller ikke være i stand til å bære (kjenne på) depresjon, fordi dette blir totalt uforenlig med egenoppfattelse og selvnyttelse. I stedet møtes krenkelser og tap med sinne overfor andre, som tillegges all skyld og som tilskrives onde og uhederlige motiver for sin atferd og handlinger. Hos noen kan det narsissistiske raseriet bli så massivt at projeksjonen antar psykotiske dimensjoner, f.eks. forestillinger om komplott (paranoid psykose)." http://snl.no/sml_artikkel/narsissisme

Dette er typisk for narsissister. Deres depresjon skjules i en tilsynelatende velfungerende fasade. De fremstår ved samtale med sakkyndige som guds gave til barnet, men så snart rampelyset er slukket, begår de omsorgssvikt mot barnet. Barnevernets observasjon vil aldri avdekke dette, fordi den er anmeldt i god tid slik at fasade og hjem kan fremstå perfekt. Dermed blir konkrete beskrivelser av overgrep lagt vekk, for som barnevernet ofte skriver "de hadde ikke sett noe"! En naivitet lik den vi så fra de første sakkyndige

Huseby/Sørheim i Breiviksaken. De synes ha en modell der virkelighetens kompleksitet ikke får plass. De lever i en tradisjonsbundet hverdag, der kompliserte psykologiske forhold ikke har noen plass.

"Forut for akutte paranoide psykoser er det ofte en markert stressreaksjon. Krenkelse eller såret selvfølelse (narsissistiske krenkelser) er ofte et sentralt element i stressituasjonen. Dette kan utløse et sinne som vedkommende opplever som uforenlig med sitt eget selvilde. «Løsningen» kan bli at sinnet projiseres over på andre. I stedet for at man selv er sint på andre i en slik grad at det oppleves som truende, er andre så sinte på en selv at det er farlig. I stedet for å oppleve at man selv truer andre, opplever man seg i stedet forfulgt eller truet av andre. Vrangforestillingenes innhold kan ofte avspeile konflikter eller problematiske områder som forelå før utvikling av psykosen. De psykologiske og biologiske sårbarhetsforholdene er i prinsippet som omtalt for paranoia."

http://snl.no/.sml_artikkel/paranoid_psykose

Den som har levd med en narsissist har ganske sikkert opplevd disse irrasjonelle raserianfall der de synes fullstendig miste kontroll ved mindre krenkelser. Reaksjoner er ofte fullstendig ute av proporsjoner i forhold til det som utløste raseriet. En får inntrykk av at det er den siste dråpen som får begeret til å eksplodere. Hva det begeret eller inneholder kan en bare tenke seg. De kan gå fullstendig berserk. Det kan oppstå når de føler "venner" krenker dem, det kan oppstå når de står i fare for å miste sitt narsissistiske supply. Trusler om at barnet flyttes til den normale forelder vil utløse et slikt raseri fordi barnet fyller en supply-funksjon hos den voksne. Omsorgskonflikter der barnet nektes, hindres kontakt med den normale forelder er klassisk.

Denne typen konflikter blir ofte av sakkyndige oppfattet som 2 voksne som krangler. De synes ikke forstå at det er noe helt annet som skjer, nemlig narsissistens kamp mot sin egen skam. Sakkyndig ser krusningene på overflaten og ikke stormene under. Narsissister er spesialister på å holde en "perfekt" overfalte. Under fire øyne derimot avsløres lett dette syke raseri. Barna blir ødelagt med sakkyndiges hjelp i mange tilfeller. Og dommere legger oftest sakkyndiges vurderinger ukritisk til grunn!

Barn av narsissistiske foreldre orker ikke snakke om de overgrep de utsettes for fysisk og emosjonelt, fordi det bringer den utenfra påførte skammen opp i bevisstheten. Dens smerte er utrolig intens og angstskapende.

Typisk ser vi dette i barnefordelingssaker der barnet læres opp til å ikke være borte fra den narsissistiske forelder. Korte samvær med den andre forelder til nød, lengre samvær klarer verken barnet eller den narsissistiske forelder på grunn av det syke avhengighetsforhold slike narsissistiske foreldre har skapt i relasjon til barnet. Alle mulige "rasjonelle" begrunnelser oppgis for å unngå den psykiske smerten slik adskillelse frembringer. Dette fører til manglende selvstendighetsutvikling i barnet, og økt avhengighetsutvikling til den syke voksne. Barnets selv ødelegges, skammen befestes og barnet går til grunne som sin narsissistiske forelder. Utad bærer dette preg av depressive symptomer som egentlig avspeiler skammen av ikke å få til noe i livet. Et ansvar de projiserer ut.

Empati og skyld deler et viktig felles fokus, nemlig "den andre/ytre" i motsetning til skam som handler om Selvet. Økt fokus på Selvet fører dermed til økt egosentrisme, typisk for narsissister. Selvet er skadet hos narsissister og de ødelegger selvet til de barn de har i sitt grep. Slik går dette i sosial arv.

Både empati, skam og skyld krever visse kognitive resurser, disse utvikles i 2-3 års alder. Hvordan disse emosjoner kommer til uttrykk avgjøres derfor av barnets oppvekst-MILJØ i kombinasjon med barnets genetiske utrustning. Evt. tilbøyelighet for manglende empati slår derfor først ut om miljøet aktiverer disse anlegg. Og hos narsissister blir dette aktivert.

Narsissister påfører barn skam bevisst i en kontrollerende hensikt. Alle barn utsettes for skam, men de aller fleste får også en like stor om ikke større dose oppbygning, de får tid å hente seg inn igjen. Skammen blir bearbeidet. De hjelpes i sin bearbeidelse av denne skam. I slike blir skam en sosialiseringssprosess, mens hos narsissister er hensikten kontroll og behovet for egenpleie. Barnet utsettes for så mye skam at de lett føler skam når de ikke når opp til de forventninger narsissistiske foreldre krever av dem. Og disse forventninger klarer barna aldri innfri, dermed følger skammen. Slike foreldre aksepterer ikke at barnet blir fritt og selvstendig, altså med lite skam. Med autonomi avtar skammen. Man kan si slike foreldre har projisert sin egen skam over i barnet, hvorpå de så klandrer barnet for denne skam! Det som ofte beskrives som deprimertes skadelige virkning på barnet er i realiteten ofte narsissistens negative påvirkning på barnet.

I et samfunn der den regjerende metodikk kretser rundt kognitiv psykologi er tanken at man skal dekke over. Man kan si psykologien er blitt harmoniserende. F.eks. blir dermed ADHD genetisk forklart i stedet for at det blir relasjonelt forklart. Slik blir det med narsissister også. Store deler av fagfeltet nekter forholde seg til det faktum at gener ikke aktiverer seg selv, men blir aktivert fra ytre stimuli. Med andre ord, man blir sånn, og ikke er sånn! Anlegg for visse adferdstrekk kommer ikke til syne før noe trigger disse anlegg.

Slik sakkyndige og domstol i Breiviksaken fullstendig utelot og hemmeligholdt hans barndoms traumer, slik driver barnevern, sakkyndige og dommere og bevisst overser narsissistiske foreldres ødeleggelse av barn, ved å tillegge barnas problemer til gener eller den utstøtte friske forelder som prøver hjelpe barnet. Slik hjelp oppfattes i dagens syke psykolog-regime for aggresjon. Man forstår ganske enkelt ikke at man hjelper narsissisten med å hindre barnet kontakt med den friske forelder! Dette kan faktisk danne grunnlag for neste bølge av erstatningskrav mot offentlige og private aktører.

Er det en fellesnevner mennesker utsatt for narsissistisk dynamikk har så er det å bli oppfattet som den syke når de ber om hjelp mot den forstyrrede. Virkeligheten blir oftest snudd på hodet. Den gode forelder blir sett på som barnets fiende, mens den syke forelder blir sett på som den sindige. Mange fagfolk evner ikke skille frustrasjon over å se sitt barn ødelegges fra aggresjon.

Flere andre begreper er aktuelle i en forståelse av skam:

Identitet er fornemmelse av hvem man er og hvilke større og mindre sosiale grupperinger man har tilhørighet til. Altså en relasjonell størrelse. Vi kan også si at identitet er en følelse av noe konstant og noe uforanderlig i vårt indre på tvers av ulike situasjoner. Med andre ord, identitet har å gjøre med med *Selvet i relasjon til omgivelsene*. Identitet eksisterer ikke i vakuum.

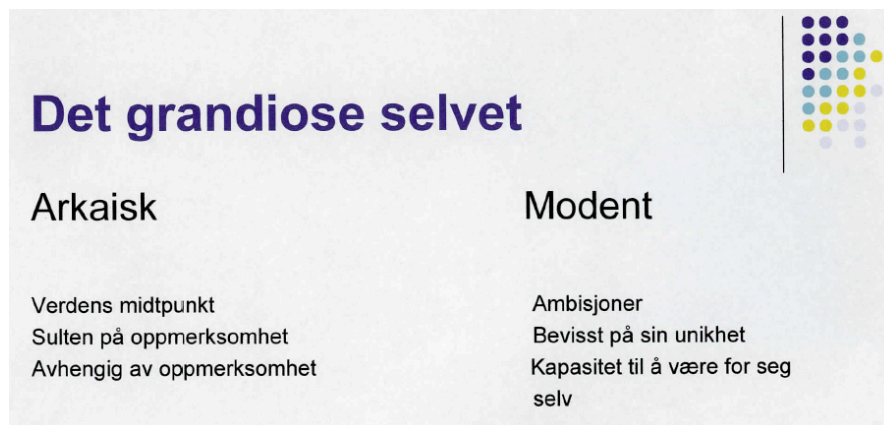
Selvet : "Selvet" er opplevelsen av oss selv. Dette kan deles inn i ulike *Selv* som for eksempel *kjerneselvet* eller *realselvet*, som er både den beviste og ubeviste opplevelsen av hvordan vi **faktisk** er. Teoretikeren George Herbert Mead skiller mellom selvet som subjekt "Jeg" og selvet som objekt "Meg". Selvet består altså av to "faser", et handlende, men **ubevisst** "jeg" og et observert, **bevisst** "meg".

”Jeg” er Selvet opplevd innenfra, ”Meg” er Selvet opplevd utenfra.

Selvobjekt : er den funksjon og betydning et annet menneske, et dyr, en ting, en kulturformasjon eller en idetradisjon har for opprettholdelse av ens subjektive følelse av å være et sammenhengende og meningsfylt Selv. Selvobjektet er altså et **ytre** objekt utenfor oss selv. Hos normale er dette klart adskilt fra oss selv, hos narsissister er grensene mellom *selvobjektet* og *Selvet* uklare. En årsak kan være at deres eget selv er skadet og at de investerer i selvobjektet som de så speiler seg i, istedenfor i eget Selv. Narsissistisk raseri blir da et uttrykk for at selvobjektet svikter eller løsriveres fra Selvet. De mister de grandiose deler av seg selv og trues med å bli sittende igjen med et skadet selv tilknyttet traumer og skam.

Ideal selv : er den optimistiske og grandiose oppfatning vi har om oss selv. Slik vi ønsker å være, ønsker å bli oppfattet. Dette er ikke det falske selvet, som er en urealistisk, fantasipreget selvoppfatning.

Det grandiose selvet (etter Karterud). Arkaisk står her for det **primitive** :

Det tvillingsøkende Selvet :

Det tvillingsøkende selvet

Arkaisk

Du og jeg er best!

Du er enten med meg
eller mot meg!

Jeg må ha noen som er
akkurat lik meg!

Moden

Vi to deler spennende synspunkter

Vi har noe genuint menneskelig
sammen

Jeg og min bestevenn

Det idealiserende Selvet :

Det idealiserende selvet

Arkaisk

Intens savn etter å bli holdt

Å ha noe å lene seg til
for å overleve

Søken etter en ytre tro, verdi, ideologi
som skaper orden og ro

Modent

Tillit til en annen som
forvalter visdom og kunnskap

Å kunne bli i et
kjærlighetsforhold

Spiritualitet

Egosterk er evne til å :

- utsette umiddelbare behovstilfredstillelser
- utholde frustrasjon
- gjennomføre og planlegge mål i fremtiden
- forholde seg til avtaler
- skille mellom seg selv og andre
- ta ansvar for sine handlinger
- ha et modent forsvar
- ha kvalitativ realitetsvurdering
- ha stabil identitet

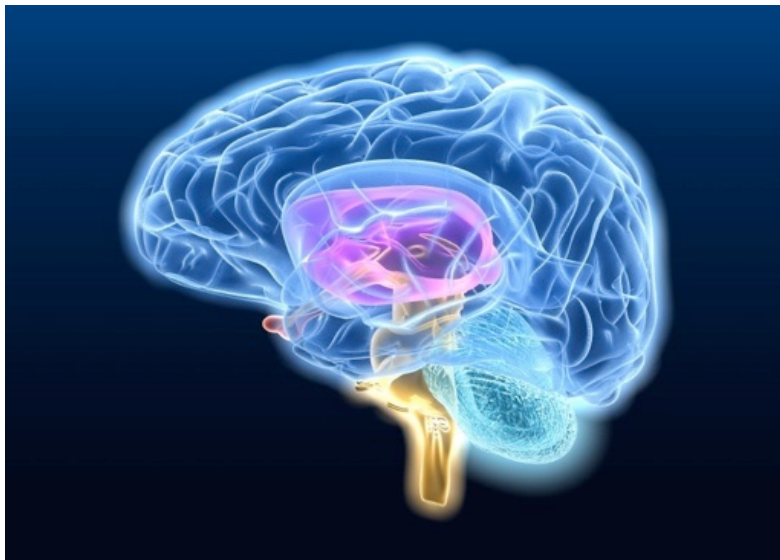
Narsissister sliter typisk med sitt "ego". De er egosvake.

Selvtillit : bygges gjennom opplevelsen av mestring, altså følelsen av å få til noe. Selvtillit er ytre mestring, som når barnet klarer sykle, svømme, tegne, og lignende. Dersom den voksne stjeler vissheten om denne mestringen, reduseres selvtilliten og skammen øker.

Selvfølelse : handler om egenverdi. Selvfølelse er indre mestring. Selvfølelsen er vekstgrunnlaget for selvtillit. En sunn selvfølelse er viktigere enn å mestre.

Narsissister preges av kunstig høy selvtillit (tro på mestring) men lav selvfølelse (tro på seg selv). Vi kan si de har en stor avstand mellom **eksplisitt selvfølelse**, og **implisitt selvfølelse**.

Implisitt selvfølelse (automatisk, ukontrollerbar, spontan, ubevist, upåvirket av høyere kognitive prosesser) Dette er hukommelse lagret i de mer primitive deler av hjernen, som amygdala, og hjernestammens komponenter. Dette er i stor grad affekt og emosjonsbasert hukommelse.

Gul : Primitive hjernen Lilla : Limbiske system Blå : Høyere hjernedeler

Eksplisitt selvfølelse (bevist, kontrollerbar selvrefleksjon, påvirket av kognitive verbaliserte prosesser) Dette er hukommelseslagre som finnes i de høyere hjernedeler, der assosiasjoner og beviste tankeprosesser skjer.

Overt narsissister, har en overdrevet høy eksplisitt selvfølelse og en alt for lav implisitt selvfølelse, mens covert narsissister har en for lav eksplisitt selvfølelse og en for høy implisitt selvfølelse. <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artikler/impexp.pdf>

Narsissister knytter ofte sitt Selv til ytre aksept, det å mestre, det å fremstå grandios. Dermed er det avhengige av andres respons, de har ingen egentlig tro på seg selv, selv om de prøver skape et slikt inntrykk. Særlig gjelder dette covert narsissister. Vold, kritikk og krenkelser bryter ned selvfølelsen.

Mer om implisitt og eksplisitt selvfølelse og de to typer narsissister her : <http://www.sakkyndig.com/psykologi/artikler/impexp.pdf>

Den indre *Selv*-standard kan være reell og bygget på et reelt fundament av mestringsopplevelser som hos normale, eller overdrevet fantasipreget grandios som hos narsissister eller rigid som hos psykopater. Jo mer overdrevet og idealisert grandios

selvfølelsen er i forhold til virkeligheten, desto vanskeligere å leve opp til og desto mer sårbar for skam. Jo mer fraværende, jo mindre korrigerende blir den for vår adferd. Adferden blir instrumentell, styrt av mål og ikke emosjoner.

Når skammen blir kronisk inntreer automatisk psykologiske forsvarsmekanismer mot skammen. Skam er en ulikevekt tilstand i visse nervestrukturer som den enkelte søker få i balanse. Dette skjer ubevist utenfor bevisst kontroll. Den personlighet som da kommer til syne er overdrevet narsissistisk sårbar.

Kronisk skam fører til vansker i relasjon til andre. Utviklingsmessig oppstår patologisk skam i relasjon til det som oppleves som omsorgspersoners uinnfridde forventninger:

A two-year-old child explores the world. She finds a special place in the garden where she digs happily in the soft soil. She feels proud of her accomplishments. "Look at me," she wants to tell the world. "Look at what I can do. I am good."
"Just look at you!" shouts her mother. "Look at this mess. You are dirty. Your clothes are ruined. I'm very disappointed with you. You ought to be ashamed of yourself."
The child feels very small. She drops her head and stares at the ground. She sees her dirty hands and clothes and begins to feel dirty inside. She thinks there must be something very bad about her, something so bad she will never really be clean. She hears her mother's disdain. She feels defective.

Eksempler som denne beskrivelsen, viser hvor viktig det er for omsorgspersoner å passe på at kritikk eller korreksjoner ikke rammer barnets *Selv*, men fokuserer på handlingen barnet utfører. En handling kan barnet oppfatte som lite akseptabel, uten at det opplever at det selv er uakseptabelt. At handlingen trenger korreksjon skaper ikke den samme skamfølelse i et barn som å stadig høre at det selv er skamfullt. Når skammen gjelder Selvet, blir den lett global, dermed gjelder den alltid og i alle situasjoner. Dette fører til en ødeleggende skam i motsetning til at en bestemt handling der og da trenger korreksjon, hvilket ikke belaster Selvet som så, men mer den spesifikke setting og situasjon. Heri ligger forskjellen på oppbyggende korreksjon og nedbrytende skam.

Når skam kobles til avgrensede enkelthendelser blir de heller ikke oppfattet som truende mot barnets *Selv*. Barn trenger en veileder som kan korrigere dem i sin utvikling, de trenger oppbyggende speiling. Det skaper tillit og trygg tilknytning. Barnet har en trygg base. Det fordrer en omsorgsperson som klarer skille mellom eget og barnets behov, mellom eget og barnets *Selv*. Barnet trenger oppleve en stigende autonomi utfra alder og modning. Det er også viktig at denne adferden er konsistent, slik at barnet opplever verden som forutsigbar. Uforutsigbarhet fører til utrygghet.

Hos narsissistiske omsorgspersoner opplever ikke barnet dette, der er det barnet som må speile den voksne. Barnet blir den voksnes ankerpunkt, i stedet for at den voksne er barnets ankerpunkt. Det har ikke et barn forutsetninger for å takle. Det skader barnets

utvikling og skaper en livslang avhengighet i stedet for autonomi. Utad fremstår slike barn ofte som "overnormale", de søker inngi en fasade av velfungering av frykt for å påkalle den voksnes skuffelse som de vet lett ender i raseri. Gjennom sosial arv, lærer de opp i en narsissistisk avhengighet.

Observatører uten dybdekunnskap på narsissistisk dynamikk ser bare overflaten som alltid skinner, det gjør at barnevern, sakkyndige og domstoler lett bidrar til å ødelegge slike barn for livet ved å la narsissistiske foreldre få omsorgen ved skilsmisser. I mangel av kunnskap klarer de åpenbart ikke å gjennomskue dette spill. Eksemplene på dette er utallige. Ofte blir den normale forelders frustrasjon, som kjenner den andre forelder, oppfattet som aggresjon. Omgivelsene forstår ikke at den "perfekte" forelder ødelegger barnet. Dette er komplisert, for ofte kan barnet selv beskrive sin situasjon som problemfri. De er fanget i narsissistens avhengighet. De tror de hjelper den voksne mot det de er hjernevasket til å tro er ytre fiender mot den voksne. Ofte den normale forelder. Frykten for tap av tilknytning gjør det lett for voksne å plante slike forståelser i et lite barn.

Gjennom både identifikasjon med og lydighet til omsorgspersonen søker barnet narsissistisk fusjon og internalisering med den idealiserte omsorgsperson. Svikten ved å ikke oppnå en tilfredsstillende fusjon fører til skam bygget på den voksnes forventninger og på trussel om tap av tilknytning. *"Jeg er ikke bra nok for mor, så hun vil sikkert forlate meg, ikke ha noe med meg å gjøre!"* Narsissistiske foreldre søker opprettholde en slik utrygghet i barnet, for det gir dem kontroll over barnet. Derfor søker de hindre den normale forelder innflytelse på barnet, en innflytelse som hadde styrket barnets autonomi og således vært en trussel mot bruk av barnet som narsissistisk supply.

Dette gjør det vanskelig for barnet å komme vekk fra en slik usunn tilknytning. Barnet har måtte investere viktige deler av eget Selv i den narsissistiske forelder for å overleve i et slikt miljø. Dette har skapt en usunn avhengighet mellom barnet og den voksne. Barnet utvikler en defensiv Selv-struktur som i møte med omgivelsene alltid vil komme til kort og dermed frembringe den affektive følelse av kronisk skam. Og hvordan skjuler barnet smerten av skammen? Jo, gjennom reaksjonsdannelse, de fremstår som motsatt av hva de faktisk føler, de fremstår som perfekte i en bekymringsløs tilværelse. Omgivelsene ser ikke skammen, de ser ikke den indre angst. Omgivelsene ser det de hest vil se, et barn som "trives".

For å overleve en narsissistisk forelder lærer barn å tone ut sin egen sårbarhet, sine egne behov og sin egen emosjonelle verden som ville ført dem mot sine egne behov. Barnet lærer seg å være nær forelderens ved enten imitere den narsissistiske forelder eller tone seg inn på forelderens bunnløse behov for selvbekreftelse. Barnet lærer seg opp til å dekke den voksnes behov før egne behov. Vi ser dette etter skilsmisser ved samvær. Bostedsforeldrens behov for å hele tiden ha barnet hos seg resulterer i sabotering av samvær, bortføring av barn osv. Samtidig med en demonisering av den normale forelder.

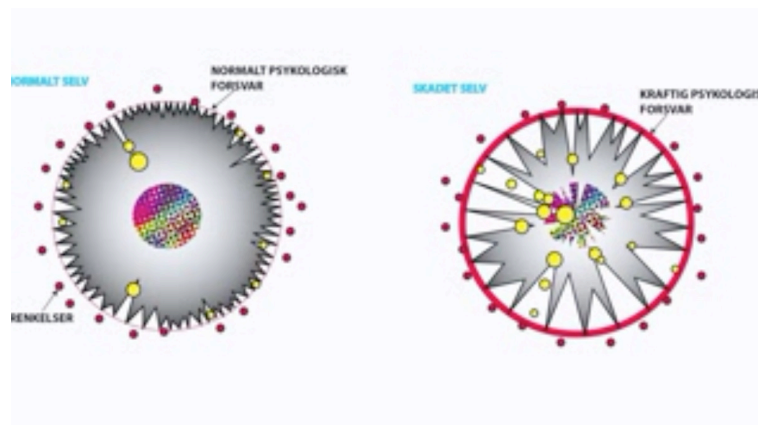
Slike foreldre gir ofte barnet ansvaret for kontakt og samvær med den andre forelder. Blir det problemer må barnet bære ansvaret! Barnet selv vil komme med de underligste bortforklaringer på hvorfor det ikke kunne komme på samvær. Avtalte sommerferier eller

vinterferier vil alltid bli forkortet eller problematisert. Samvær lengere enn en helg vil alltid være kime til konflikt.

Eksempel er barnet som ihht dom hadde 4 ukers ferie med sin far, men som uten å gi beskjed til sin far plutselig dro tilbake til sin mor etter 1 uke med begrunnelse at det "ble litt for lenge" med 4 uker og at det ville ha tid med sine venner! (venner som var bortreist på sommerferie). Typisk for slike barn er deres motvilje mot å snakke om sine problemer. Sakkyndige kan beskrive at "det låser seg fullstendig", uten egentlig å forstå de alvorlige problemer som ligger i bakgrunnen. Barna er instruert av sin syke forelder i hva de skal si. Skammen tar over når den narsissistiske forelders adferd blir kritisert, en forelder de er gjort helt avhengige av. Årsaken ligger i at barnet har investert så mye av seg selv i forelderen, og dermed føler skam ved slik kritikk.

Kjernen i narsissisme er en dyp befestet skam personen utvikler et forvar mot. Adferden tar preg av **reaksjonsdannelse**, den blir motsatt av hva den egentlig er. Utad tilsynelatende velfungerende, innad kaos og skam/angst. En følelse av verdiløshet blir en overutviklet følelse av berettigelse. En ekstremt lav selvfølelse blir en overdrevet følelse av tiltro til eget Selv. De tåler over hodet ikke se en sak fra en annen side. Det oppleves truende, angsten og skammen tar over. Berettigelse "*entitlement*" blir resultatet.

Mer om selvets struktur her: <http://m.youtube.com/watch?v=pXbPJ2b4nXM>

Den betingede kjærlighet slike barn opplever og har bygget sitt nervesystem opp rundt, gjør at de opplever en tapsopplevelse ved adskillelse fra slike foreldre. Selv om adskillelsen bare er for en kortere tid. Det gjør det vanskelig å hjelpe slike barn. De er lært opp til å tro at trusler mot den narsissistiske voksne er en trussel mot dem selv, mens det egentlig er vegen ut av deres egne vanskeligheter. Opplevelsen av skam ved å svikte den som har lært dem opp i sin avhengighet, gjør det vanskelig å hjelpe slike barn. De motarbeider ofte hjelperen i en misforstått lojalitet til den voksne narsissistiske omsorgsperson. De er gjort avhengige. Forandring av disse hjernestrukturer ved å lære at virkeligheten ikke er slik de er opplært til å tro den er, blir vanskelig på grunn av den intense emosjonelle smerte (skam) som oppstår.

Et barn som vokser opp med en slik forelder får ikke de impulser nødvendig for en normal hjerneutvikling. Forelderens grandiose, egosentriske virkelighetsforståelse blir overført til barnet. Forelderens uløste skam blir projisert over på barnet som ikke har noen mulighet til å bearbeide en slik skam. Resultatet for barnet får et underutviklet skambelagt Selv.

Slike barn er lært opp til å idealisere slike narsissistiske voksne. Fusjon med disse er umulig, for slike foreldre har ikke evne til å fusjonere, de bruker barn som narsissistiske supply for å dekke egne udekte behov. Nærhet for slike foreldre oppleves som truende. Dette fører til en livslang kronisk skamfølelse over å svikte et sykkelig ideal, plantet i dem av deres narsissistiske foreldre. De søker oppfylle en illusjon, det grandiose uoppnåelige selv-ideal, plantet i dem av deres foreldre. Et ideal deres foreldre aldri vil la dem nå, fordi det truer forelderens behov for barnet som narsissistisk supply for å nå egne uoppnåelige mål. Det hele er en ond sirkel de ikke kommer ut av ved egen hjelp.

Trusler om den voksnes selvmord, trusler mot tilknytningen og skambelagte forventninger er typiske eksempler på de trusler slike barn utsettes for når de prøver å leve ut sin identitet, sin autonomitet, dekke egne behov for bekreftelse eller søke tilknytning til andre voksne. Slike barn blir forvirret når andre observerer slike foreldre, for da opplever barnet en oppmerksomhet fra den narsissistiske forelder de ellers ikke får ta del i. Det skaper usikkerhet og forvirring, fordi barnet møter ulike adferder som krever ulike responser fra barnet. En adferd når forelderens observeres, en annen adferd når forelderens ikke observeres av andre. Igjen inntre reaksjonsdannelse, den adferd som vises ved observasjon av andre er stikk motsatt av den adferd barnet opplever når ingen observerer.

Det kroniske stress slike barn utsettes i sitt forsøk på å unngå den projiserte skammen, skaper et konstant forhøyet nivå av stresshormoner. Dette kan så ende med at immunsystemet bryter sammen ved at betaceller brytes ned og dermed til utvikling av livslange lidelser som **diabetes1**. En lidelse som har vist å ha den fellesnevner at de oppstår som følge av kronisk høye nivå av stresshormoner. Mer om det her:

<http://www.sakkyndig.com/psykologi/artikler/diabetes1.pdf>

Samtidig krever utviklingen av identitet og autonomi fra omsorgspersonen klare grenser for eget Selv. Manglende slike Selv-grenser fører også til skam. En positiv utvikling av barnets Selv krever derfor en riktig balanse mellom fusjon med viktige omsorgspersoner og klare avgrensinger av eget Selv. En ubalanse her fører til opplevelsen av skam.

Skam avspeiler en manglende skarp avgrensing mellom selv og andre. Når grensene for oss selv i relasjon til andre blir uklare, oppstår usikkerhet om vårt eget Selvs avgrensing, og dermed tryggheten om hvem vi er, usikkerhet og skam inntre. Man kan si at skam oppstår når man forlater identitet og autonomi og i stedet søker oppfylle krav og forventninger fra omgivelsene man ikke har forutsetninger for å innfri.

Skam er det grandiose Selvets fiende, hvilket gjør at den narsissistiske reparasjonsmekanismens (det psykologisk forsvaret) oppgave, blir å kvitte seg med skammen. For narsissisten er Selvet så skjørt at det blir en livslang oppgave å reparere

gjennom å hindre utbrudd av skammen. Derigjennom oppstår psykologiske forsvarsmekanismer som søker redusere opplevelsen av egen skam. Eksempler på slike er benekting, projeksjon, splitting, devaluering, proaktiv identifikasjon, forskyvning, reaksjonsdannelse osv.

Projeksjonen av egne feil og mangler over på den andre fører til forakt for den andre. Noe som egentlig er en forakt for eget tilkortkommet Selv, men hvis bevissthet fører til skam. Skammen av egen svakhet søkes reparert med arroganse og en onnipotent selvglorifisering, utalt eller i fantasi.

Når nervestrukturen som utgjør Selvet (strukturen som rommer bevisstheten om hvem vi opplever oss selv å egentlig være) blir utsatt for belastning, inntreder den affektive følelsen av skam.

Narsissistens forsvar mot skammen, avhenger av den narsissistiske type, covert eller overt type. Den førstnevnte devaluerer objektet (den andre) gjennom forakt og idealiserer sin egen grandiositet, den andre idealiserer objektet gjennom projeksjon av grandiositet og forakter Selvet gjennom følelsen av underlegenhet.

Skam kan sees på som en unngåelig følelse av Selvets narsissistiske feil og mangler. Men skam kan også sees som at selvets følelse av skam er så smertefull at de narsissistiske konstruksjoner av perfektjonisme, grandiositet og overlegenhet dannes for å benekte skammens eksistens.

Skam oppstår således når forventninger til hvem vi er (selvet) overstiger selvets kapasitet. Høye og til dels utopiske nivå på selvoppfatninger vil dermed føre til økt følelse av skam, det samme vil vissheten om egen utilstrekkelighet, noe som gjør narsissister spesielt utsatt med sine grandiose selvoppfatninger som ikke er forankret i faktiske evner eller utrustning men i oppblåste grandiose luftballonger. Psykologiske forsvarsmekanismer søker kompensere for selvets defensive strukturer. Adferden blir deretter.

Kohut knyttet disse defekte strukturer til morens sviktende evne som selv-objekt, å speile barnets sunne aldersadekvate utfoldelse. Når barnet ikke speiles egen utfoldelse og bekreftelse på denne, men i stedet må speile morens udekte krav pålegges barnet et ansvar og forventninger det ikke kan leve opp til. Det skaper en følelse av skam i barnet.

Likeledes er det en rekke forfattere som mener det er en nær relasjon mellom depresjon og skam og særlig fremtredende blir dette blant de som har en narsissistisk personlighetsforstyrrelse.

Skam reflekterer primært et redusert Selv, som ikke har lyktes i å motta respons (speiling) fra det idealiserte selvobjekt (omsorgspersonen).

Raseri, og da særlig narsissistisk raseri, har ofte sitt utspring i skam. Raseriet rettes mot den som påfører skammen. Raseriet blir dermed en reaksjonsdannelse mot skammen. En må anta at jo sterkere raseri, jo større skam. Narsissistisk raseri, er noe langt mer fundamentalt forankret enn sinne. Mens sinne oftest er knyttet til en konkret situasjon, er

narsissistisk raseri i større grad knyttet til krenkelser av selvet. Projeksjon er en viktig forsvarsmekanisme ved omgjøring av skam til raseri. Årsaken til skam flyttes (projiseres ut) fra indre feil og mangler til ytre følelsesløshet og empatimangel. *"Det er ikke min feil, svakhet eller behov, men din mangel på nærhet, som gjør meg rasende"*.

Forakt, er ofte et forsøk på å projisere egen skam ut på andre. Forakten for den andre er ofte skammen i en selv. Gjennom proaktiv identifikasjon projiseres en skamfull adferd over på den andre, som så foraktes for denne adferd.

Misunnelse, oppstår når det ytre objektet sammenlignes med det skamfulle inkompetente Selv. Når subjektet opplever skam av noe objektet besitter, oppstår misunnelse i et forsøk på å redusere skam. Misunnelse fremstår både som en forakt av noe den andre besitter samtidig som det er et ønske om å besitte det den andre har. Misunnelse beskytter mot grådighet, ved at objektet blir gjort verdiløst. Misunnelse flytter også fokus fra egnt skjøre Selv til den foraktede styrke hos den andre. Subjektet forakter objektet, noe som bidrar til å projisere ut forakten for egen tilkortkommenhet. Et forsvar mot skammen.

Depresjon, har en nær tilknytning til skam. Depresjon har ofte en tilknytning til manglende evne til å leve opp til indre standarder, skammen over disse mangler fører så til depresjon. Depresjon er derfor ofte knyttet til den opplevde svikt av å ikke nå opp til de antatte forventninger fra omgivelsene. For narsissister er disse forventninger langt over faktiske evner og medfører dermed en kronisk tilstand av skam de på ulike måter søker skjule for omgivelsene. Resultatet blir et kronisk stress mot det virkelige kjerneselve, en konstant tvil om hvem man egentlig er og ens faktiske evner. En konstant skamfølelse mot de narsissistiske ambisjoner og idealer.

Avstanden mellom det faktiske Selv og et grandios kunstig idealselv blir så stor at det, gjennom dissonansens stress blir skadelig. Ut i fra dissonanstheori blir dette kompensert ved å forandre kognisjonen av hvem man faktisk er, hvilket fører til en konstant stressituasjon og forhøyde stresshormon-konsentrasjoner. Dette igjen fører til skadet på viktige deler av hjernen, som bla. hippocampus (hukommelse). Forskning viser at slike kroniske stressnivåer er årsak til bla. diabetes¹.

Følelser av verdiløshet, usikkerhet, defekter, passivitet og hatefullhet er årsaker til skam. Alle ingredienser i depresjon.

Ydmykelse representerer en direkte erfaring av skam. Det fordrer tilstedeværelse av en ytre ydmyker, et betydningsfullt objekt, ofte en forelder, som påfører skam på Selvet. Sosial skam av mindre intensitet kalles *forlegenhet*.

Morrison (1989) mener skam kommer til syne på en annen måte hos nevrotiske personer enn den gjør hos narsissistisk sårede personer. Hos narsissistiske personer grunner den i mer indre moralsk fordømming av Selvet, mens den hos nevrotiske i større grad er relatert til manglende evne til å oppfylle ytre forventninger og krav. Skam synes ha en høyere intensitet hos narsissister og synes innebefatte hele opplevelsen av ens Selv, mens den hos nevrotiske synes mer relatert til situasjonen og dermed deler av Selvet.

Slik skam fremstår ulikt hos nevrotiske og narsissister, slik fremstår også depresjon ulikt.

- Mens vanlig deprimerte (melankolske) fremviser et negativt selv bilde (jeg duger ikke), fremviser narsissisten sin grandiositet (jeg duger meget godt).
- Mens den virkelig deprimerte anklager seg selv (jeg mestrer ikke), anklager narsissisten alle andre (projeksjon) - dere mestrer ikke.
- Mens den deprimerte vender aggresjonen mot seg selv (jeg vil dø), vender narsissisten aggresjonen (det narsissistiske raseri) mot de som krenker Selvet eller det investerte objekt/ide (hevn, hat, misunnelse).
- Mens deprimerte har sterkt redusert evne til positiv bias, har narsissisten overdrevet positivitets bias. [<http://www.sakkyndig.com/psykologi/artikler/positivbias.pdf>]
- Ved trusler mot selvbildet fremstår den deprimerte melankolsk, mens narsissisten fremstår mer perfekt enn dyden!
- Den vanlig deprimerte mottar hjelp, den narsissistiske "feiler det ingenting"!
- De fleste depresjoner er periodiske, måneder eller et par år, (unntatt dystymi) narsissistisk "depresjon" er mer en varig personlighet, som følger av traumer i tidlig barndom og fortsetter livet ut.
- Depresjoner kan komme og gå, men man forblir en narsissist!
- Symptomene kan observeres som like, men årsak er ulik.

Depresjonen man ser hos vanlige nevrotiske er derfor fundamentalt forskjellig fra det man ser hos narsissistisk pregede mennesker. Den er ikke så dyptgripende. Konkrete saker har vist at leger, psykologer og barnevern ikke har kunnskap til å skille disse. Derfor kan barn i barnefordelingssaker risikere å bli sendt til den "minst egnede av foreldrene :

[<http://www.sakkyndig.com/psykologi/artikler/psykgibarn.pdf>]

Millon 1996,s.398 (Disorders of personality, DSM-IV and Beyond) beskriver dette slik: "..

De kan tilsynelatende virke deprimerte ved en overflatisk undersøkelse, men faktum er at de er ulmende med påtvunget sinne og hevngjerrig bitterhet." og "..den episodiske depresjon som Kohut finner så karakteristisk for narsissistisk skadde personer blir ikke sett på som en virkelig depresjon av Kernberg i det hel tatt. Isteden legger Kernberg til grunn at når "narsissister" føler seg alvorlig skuffede eller forlatte, kan de virke deprimerte ved en overflatisk eksaminasjon, mens de i realiteten koker av innestengt sinne og hatefulle bitterhet/fiendtlighet."

Skam i seg selv tjener som en normativ funksjon ved sosialisering og er en av de tidligste affekter som kommer til syne hos spedbarn. Tydelig som en respons til manglende evne til å gi en forventet respons på en voksens tilnærming.

Skam i moderate former er derfor et viktig element i et barns utvikling og sosialisering. problemet oppstår når den voksne påfører barnet en skam det ikke er i stand til å bearbeide. Når skammen blir overveldende, når skammen gjelder barnets personlighet (Selv) og ikke barnets handling, blir den ikke oppbyggende, men nedbrytende. Narsissisters alvorlige problemer rundt egen skam fører til at denne projiseres over på

barnet. Slike foreldre opplever barnets behov som en trussel mot deres eget Selv og vil derfor sette inn eget forsvar mot barnet.

Alle som truer en narsissists Selv-oppfatning vil bli møtt av deres psykologiske forsvar enten det er spedbarn eller voksne. De har rett og slett ikke psykologiske resurser til å håndtere utfordringer de opplever truer deres Selv. Et barns legitime krav på oppmerksomhet, blir for stressende og oppleves av slike som en trussel mot deres eget krav til udekt oppmerksomhet.

Dette gjør at barnet under 4 øyne opplever en annen speiling enn når noen observerer slike foreldre. Da opplever barnet en overdrevet speiling. Denne kvalitative forskjell forvirrer barnet og fører til inkonsistent speiling. Det skaper usikkerhet og skam i barnet som er helt avhengig av den voksne.